HÖGSTA DOMSTOLENS
DOM

meddelad i Stockholm den 26 september 2025

Mål nr
B 8270-24

PARTER

Klagande

D.L.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat S.L.

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Barnpornografibrott

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2024-10-09 i mål

B 3857-24

_____

Besöksadress
Riddarhustorget 8

Telefon
08-561 666 00

Öppettider
måndag–fredag
08:45–12:00
13:15–15:00

Postadress
Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

E-post
hogsta.domstolen@dom.se

Webbplats
www.hogstadomstolen.se

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom på så sätt att Högsta domstolen bedömer gärningen som barnpornografibrott, ringa brott, enligt 16 kap. 10 a § andra stycket brottsbalken och bestämmer påföljden till 50 dagsböter om 50 kr.

S.L. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av D.L. i Högsta domstolen med 7 887 kr. Av beloppet avser 6 310 kr arbete och 1 577 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

D.L. har yrkat att Högsta domstolen ska ogilla åtalet eller i andra hand bedöma gärningen som ett ringa barnpornografibrott och mildra påföljden.

Riksåklagaren har motsatt sig ändring av hovrättens dom.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 4.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. När D.L. var inne på X (tidigare Twitter) på sin telefon dök det där upp en barnpornografisk film som var ungefär 20 sekunder lång. Filmen visar en naken vuxen man som ligger på rygg. Ovanpå mannen sitter en mycket liten flicka med helt naket underliv. Mannen har penetrerat flickan antingen analt eller vaginalt. Mannen rör också flickan upp och ned på sin penis. När filmen dök upp hade D.L. ett pågående videosamtal med två vänner. Han tyckte att filmen var hemsk och ville prata med vännerna om

Dok.Id 331358

den. Han gjorde därför en skärminspelning, så att filmen sparades på hans telefon, och skickade filmen till vännerna. Kort därefter raderade han filmen.

2. D.L. åtalades för barnpornografibrott bestående i innehav och spridning av det barnpornografiska materialet. Tingsrätten bedömde att det inte hade förekommit någon spridning i den mening som avses i straffbestämmelsen, men biföll åtalet avseende innehav. Med hänsyn till filmens innehåll kunde brottet enligt tingsrätten inte anses vara ringa. Tingsrätten dömde D.L. för barnpornografibrott av normalgraden till ungdomstjänst.

3. Hovrätten har fastställt tingsrättens dom.

4. Efter att D.L. överklagat hovrättens dom har Högsta domstolen meddelat prövningstillstånd i fråga om rubricering och påföljd med utgångspunkt i vad hovrätten har funnit utrett gällande gärningen.

Frågan i målet

5. Frågan är om gärningen ska bedömas som ett brott av normalgraden eller som ett ringa barnpornografibrott.

Om barnpornografibrottet

6. Barnpornografibrott straffbeläggs i 16 kap. 10 a § brottsbalken. Ursprungligen omfattade kriminaliseringen endast vissa fall av skildring av barn i pornografisk bild och spridning av sådana bilder, men bestämmelsen har senare utvidgats så att den träffar de flesta former av befattning med barnpornografiska bilder. Enligt paragrafen utgör det barnpornografibrott om någon

- skildrar barn i pornografisk bild,

Dok.Id 331358

- sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
- förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,
- förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller
- innehar en sådan bild av barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till.

För barnpornografibrott av normalgraden sträcker sig straffskalan från fängelse i fjorton dagar till fängelse i två år. (Se 16 kap. 10 a § första stycket.)

7. Om brottet är ringa är straffskalan i stället böter eller fängelse i högst sex månader (se andra stycket).

8. Om brottet är grovt ska dömas för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt. (Se sjätte stycket.)

9. Straffbestämmelsen syftar framför allt till att skydda de enskilda barn som förekommer i materialet från den kränkning som ett företeende av bilden innebär, men också till att skydda barn i allmänhet. Bestämmelsen bygger på tanken att bilder av detta slag utgör en fortlöpande integritetskränkning av det avbildade barnet. Bestämmelsen omfattar också barnpornografiska bilder som inte avbildar verkliga barn, till exempel

Dok.Id 331358

tecknad eller datorskapad barnpornografi. Syftet är då att skydda barn i allmänhet, men också det barn som kan ha använts som modell för framställningen. (Jfr prop. 1978/79:179 s. 8 och prop. 1997/98:43 s. 64 f.)

Allmänt om gradindelning

10. När ett brott är indelat i olika grader – till exempel ett ringa brott, ett brott av normalgraden och ett grovt brott – ska gradindelningen, dvs. bestämmandet av svårhetsgraden, göras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet. Vid bedömningen av brottets svårhet är straffbestämmelsens utformning och de intressen som skyddas genom den av grundläggande betydelse. Högsta domstolen har behandlat frågor om gradindelning i ett stort antal fall (se bl.a. ”De upprepade förfalskningarna” NJA 2018 s. 378, ”Penningtvättshjälpen I–III” NJA 2018 s. 1010, ”Knivinnehavet i skolan” NJA 2020 s. 778 och ”Vinkelslipen” NJA 2024 s. 335).

11. I regel anges inga särskilda grunder till ledning för när ett brott är att bedöma som ringa eller mindre grovt. Däremot är det vanligt att det anges kvalifikationsgrunder som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt eller, i förekommande fall, synnerligen grovt. När det finns sådana kvalifikationsgrunder bildar dessa utgångspunkt för bedömningen. Det är dock inte nödvändigt att hänföra brottet till den allvarligare svårhetsgraden när någon sådan grund föreligger. Inte heller är det uteslutet att döma för grovt eller synnerligen grovt brott i andra fall, men då krävs i princip att omständigheterna i det enskilda fallet framstår som försvårande i motsvarande grad som normalt gäller i de fall som anges i de särskilda kvalifikationsgrunderna. En helhetsbedömning måste alltid göras där såväl objektiva som subjektiva faktorer ska beaktas.

Dok.Id 331358

12. Eftersom gradindelningen förutsätter en värdering av hur allvarlig brottsligheten är finns det ett nära samband mellan gradindelning och straffvärdebedömning, låt vara att det finns vissa faktorer som påverkar straffvärdet men inte gradindelningen. Sambandet blir ännu tydligare i sådana fall där det inte finns några kvalifikationsgrunder angivna för gradindelningen.

13. När kvalifikationsgrunder anges för ett visst brott kan lagstiftaren därför, och därigenom, sägas ge uttryck för att de angivna omständigheterna ofta är så straffvärdehöjande att de motiverar att brottet bedöms som grovt och att straffmätningen därmed sker inom ramen för straffskalan för det grova brottet.

14. Det förhållandet att kvalifikationsgrunder tar sikte på omständigheter som i regel är påtagligt straffvärdehöjande innebär att de har betydelse för bedömningar som avser straffvärde och gradindelning också i andra hänseenden än när det gäller övergången mellan brott av normalgraden och grovt brott.

Särskilt om gradindelningen vid innehav av barnpornografi

15. I bestämmelsen om barnpornografibrott anges inte några särskilda grunder till ledning för bedömningen av i vilka fall ett brott ska anses som ringa. Av förarbetena framgår emellertid att det ringa brottet införts mot bakgrund av att barnpornografibrottet genom den reform som genomfördes 1999 – då bland annat innehav kriminaliserades – kom att rymma gärningar av mycket varierande straffvärde. Det framgår också att lagstiftaren utgått ifrån att ett innehavsbrott i många fall bör bedömas som ringa. (Se prop. 1997/98:43 s. 93 ff.)

Dok.Id 331358

16. När det gäller grovt barnpornografibrott anges i lagtexten ett antal kvalifikationsgrunder som är tillämpliga i förhållande till alla de gärningsformer som omfattas av paragrafen. I linje med vad som tidigare återgetts framgår emellertid av förarbetena att innehavsbrott – även om lagtextens utformning inte ger uttryck för annat än att innehav jämställs med andra former av befattning – normalt sett har ett betydligt lägre straffvärde än till exempel spridning och därför mer sällan är att bedöma som grova (se a. prop. s. 94 och 96 f.). En sådan differentiering är närmast oundviklig med tanke på att paragrafen omfattar många olika former av befattning. Även om senare justeringar av paragrafen har syftat till att ge kvalifikationsgrunderna större genomslag måste dessa grunder alltså tillämpas med beaktande av vilken form av befattning med det barnpornografiska materialet som brottet gäller (jfr prop. 2009/10:70 s. 29 f.).

17. Det sagda betyder att innehavsbrott i relativt stor utsträckning – oftare än vad som vanligtvis är fallet när det finns kvalifikationsgrunder angivna – kan vara att bedöma som brott av normalgraden också om någon av kvalifikationsgrunderna för grovt brott är uppfyllda. Däremot innebär förekomsten av sådana omständigheter som anges i kvalifikationsgrunderna att utrymmet för att bedöma brottet som ringa blir mycket begränsat. Detta beror dels på att kvalifikationsgrunderna pekar på omständigheter som är tydligt straffvärdehöjande (jfr p. 13 och 14), dels på att det i regel inte ska dömas för ringa brott när straffvärdet når upp till minimistraffet för brott av normalgraden (jfr t.ex. ”Rånet i tobaksbutiken” NJA 2018 s. 767 I p. 28 och ”Upprepade övergrepp i rättssak” NJA 2019 s. 747 p. 44).

18. Vid den bedömning av brottets svårhet som måste göras vid såväl gradindelningen som vid straffvärdebedömningen är åtskilliga faktorer av betydelse. Av särskild betydelse är vilken karaktär det barnpornografiska materialet har, och då framför allt hur grova och hänsynslösa övergrepp

Dok.Id 331358

som skildras i materialet. Men också mängden material och det sätt på vilket materialet har hanterats, eller brottet annars har begåtts, är faktorer som har stor betydelse. Eftersom svårhetsbedömningen alltid bygger på flera faktorer finns anledning att vara försiktig med att låta tumregler, exempelvis avseende längden på filmer som någon befattat sig med, få en avgörande betydelse. En helhetsbedömning där samtliga omständigheter beaktas måste alltid göras.

Bedömningen i detta fall

19. Den film som D.L. döms för att ha innehaft visar ett verkligt och grovt övergrepp på en mycket liten flicka. Filmens innehåll omfattas av såväl kvalifikationsgrunden att barnet är särskilt ungt som kvalifikationsgrunden att barnet utnyttjas på ett särskilt hänsynslöst sätt. D.L. har enligt hovrättens dom (jfr p. 4) haft uppsåt i förhållande till filmens innehåll.

20. Ett innehav av en film med detta innehåll är i regel att bedöma som brott enligt 16 kap. 10 a § första stycket, dvs. som ett brott av normalgraden (jfr p. 17).

21. Vid den helhetsbedömning som ska göras måste emellertid också beaktas att D.L. inte själv eftersökte filmen utan skärmfilmade den närmast som en spontan reaktion på att den dök upp i hans telefon, att detta gjordes i syfte att kunna prata om filmen med de vänner han vid tillfället förde ett videosamtal med samt att han mycket kort därefter raderade filmen. D.L.s innehav framstår mot denna bakgrund som ett i hög grad atypiskt innehav av barnpornografi.

22. Mot denna bakgrund bör gärningen – som inte avser annat än innehav (jfr p. 2 och 3) – trots filmens innehåll bedömas som ringa, dvs. som brott enligt 16 kap. 10 a § andra stycket.

Dok.Id 331358

23. Vid den bedömningen bör påföljden för brottet bestämmas till ett bötesstraff. Hovrättens dom ska ändras i enlighet med vad som nu har sagts.

_____

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Petter Asp (referent), Cecilia Renfors, Christine Lager och Margareta Brattström.
Föredragande har varit justitiesekreteraren Henning Eriksson.

Dok.Id 331358